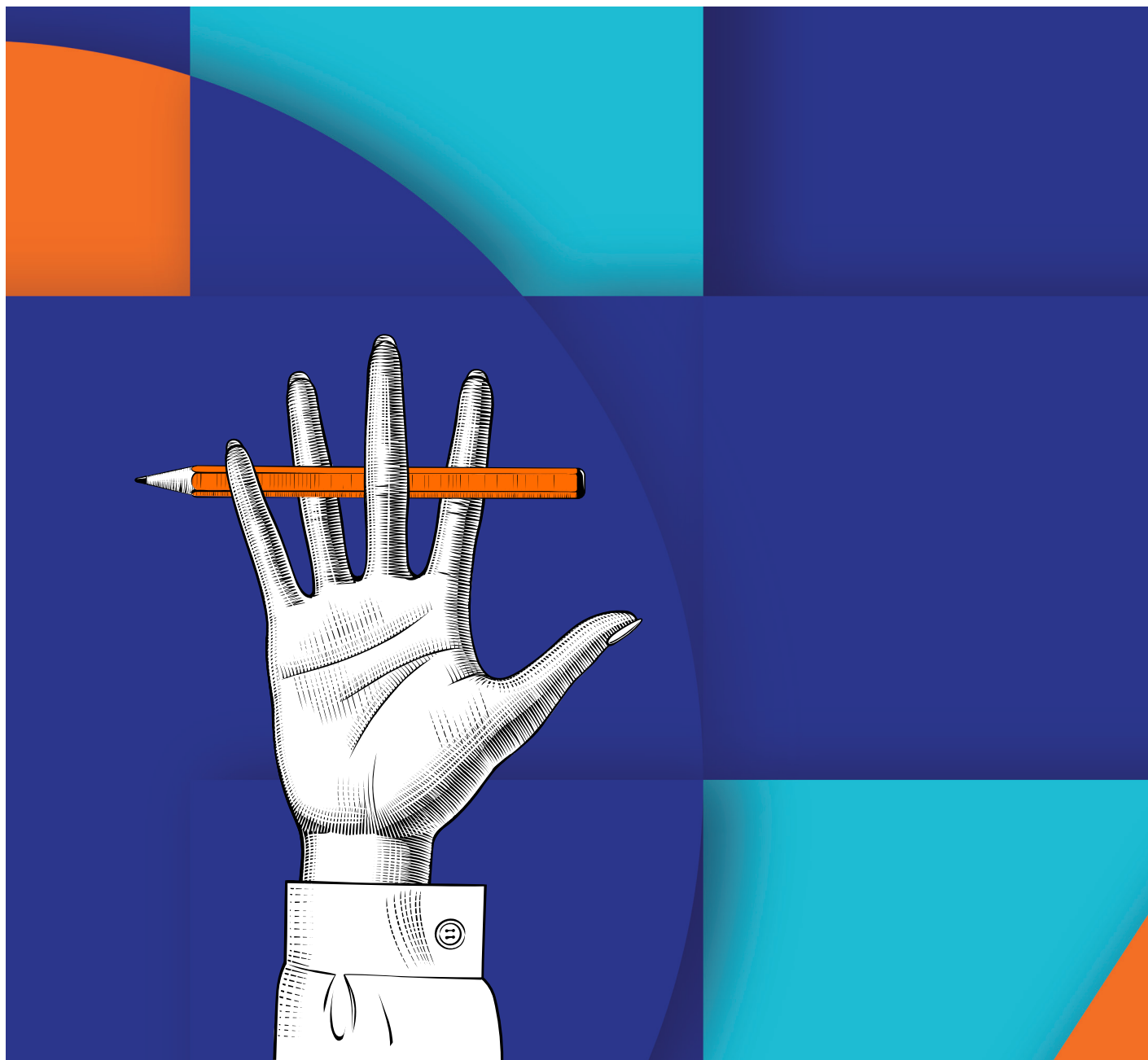




Leesonderwijs op peil

AAN DE SLAG MET ONDERWIJS IN BEGRIJPEND LEZEN



Leesonderwijs op peil

Aan de slag met onderwijs in
begrijpend lezen

Januari 2023

slo



een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording



2023 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs:

Jantien Dhont en Joanneke Prenger

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN

1.8024.866

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Inzichten over lezen: wat weten we?	7
2. De leesscan: waar staan we als school?	9
3. Een impuls aan je leesonderwijs	11
4. Gluren bij de burens	13
5. Wat past bij jullie?	15
6. Op weg naar een doorlopende leerlijn lezen	17
7. Een thematische tekstcollectie	19
8. Zorg voor een actieve verwerking	21
9. Bouwspecifiek lezen	23
Groep 1-2: Interactief voorlezen en modellen	23
Groep 3-4: Vloeiend leren lezen	24
Groep 5 -8: Thematisch lezen met CORI	24
10. Uitgewerkt lesidee: 'De boze wolf vertelt'	27

Voorwoord

Wil je een impuls geven aan je onderwijs in begrijpend lezen en als team aan de slag met de verdere leesontwikkeling van je leerlingen? In deze publicatie geven we werkvormen en tips. Daarmee kun je met je schoolteam in gesprek gaan over effectieve didactiek en recente publicaties over effectief leesonderwijs.

De werkvormen helpen:

- het leesonderwijs op je school verder te ontwikkelen;
- je kennis over effectieve leesdidactiek te vergroten;
- kennisopbouw en begrijpend lezen door leerlingen te combineren;
- werkvormen toe te passen om leerlingen gelezen teksten te laten verwerken;
- een impuls te geven aan het lezen op sleutelmomenten, zoals de overgang naar groep 3, de overgang naar leren lezen en naar het lezen om te leren in de middenbouw.

Inleiding

Wat is de aanleiding van deze publicatie?

De werkvormen in deze publicatie zijn ontwikkeld naar aanleiding van de resultaten van het peilingsonderzoek 2020-2021 van de Inspectie van het Onderwijs naar leesvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs. Daaruit bleek onder andere dat leerlingen in groep 8 moeite hebben met interpreteren en evalueren en dat de leesmotivatie laag is.

Wat is het doel van deze publicatie?

Lerarenteams op school ondersteunen bij het geven van een impuls aan hun leesonderwijs. In deze publicatie vind je werkvormen waarmee je met je team aan de slag kunt zonder externe expert. Via de werkvormen krijg je inzicht in de kenmerken van effectief en inspirerend leesonderwijs.

Moeten we de werkvormen met het hele team uitvoeren?

Per werkvorm wordt beschreven hoe je ze kunt uitvoeren. Het zijn werkvormen die je met het hele team kunt doen, maar ook met een kleinere groep, zoals het kwaliteitsteam taal of een groep kartrekkers. Het is wel handig dat een van jullie het voortouw neemt en de werkvorm voorbereidt. Voor sommige werkvormen is het van belang om je team van tevoren wat 'huiswerk' te geven, andere kun je ter plekke met elkaar uitvoeren.

Hebben de werkvormen een vaste volgorde?

Nee hoor. Je kunt ze naar behoefte uitvoeren. Stel, je wil als school verkennen welke richting je op wil met het leesonderwijs en je staat in dit proces nog aan het begin, dan begin je met de korte quiz om het gesprek in het team op gang te brengen. Je krijgt zo meer inzicht in wat jullie willen en waar jullie de focus op willen leggen. De leesscan in werkvorm twee zorgt voor meer inzicht en aanknopingspunten. De verschillende werkvormen die daarna volgen, zijn gekoppeld aan verschillende thema's die een rol spelen bij een effectieve aanpak van begrijpend lezen. Je kunt dus ook met een van die werkvormen beginnen. Ze gaan van algemeen naar specifiek.

Moeten we alle werkvormen uitvoeren?

Ook niet nodig. Als je team specifiek op zoek is naar hulp bij een bepaald onderdeel, is het niet nodig om alle werkvormen te doorlopen. Je gaat dan op zoek naar de werkvorm die jullie aanspreekt en die voorziet in jullie behoefte.

Misschien ben je al op de hoogte van effectieve leesdidactiek, maar wil je weten hoe je dat precies in de praktijk vorm kunt geven. Je kunt je laten inspireren door concrete voorbeelden van scholen die hun leesonderwijs met succes over een andere boeg hebben gegooid. Het kan ook zijn dat jullie al werken met rijke teksten, maar nog op zoek zijn naar een actieve verwerking. Of dat je als doel hebt om een doorlopende leeslijn te realiseren. Je vindt het allemaal terug in de verschillende werkvormen.

Welke werkvormen zijn er?

In de publicatie vind je vier verschillende soorten werkvormen:



Werkvormen waarmee je de beginsituatie in kaart brengt. 1 2



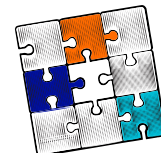
Werkvormen waarbij je op zoek gaat naar wat bij jullie past. 5 8



Werkvormen die bestaan uit praktisch lesmateriaal. 7 9 10



Werkvormen waarbij je in gesprek gaat over visieontwikkeling. 3 4 6 9



1 Inzichten over lezen: wat weten we?

Met deze werkvorm start je het gesprek op met collega's. Hoe kijken jullie eigenlijk naar het leesonderwijs? Welke beelden en ideeën leven er onder collega's?

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 30 minuten
- Laat alle deelnemers een rood en een groen voorwerp meenemen

1. Quiz: waar of niet waar?

De gespreksleider leest de stellingen voor: waar (groen) of niet waar (rood)? Na elke stelling bespreek je samen de resultaten en wissel je ideeën uit.

Stellingen

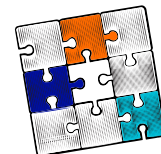
1. Om teksten te kunnen begrijpen moet je vloeiend kunnen lezen.
2. Je leert kinderen goed begrip te lezen door hen vragen bij een tekst te laten beantwoorden.
3. Het is belangrijk dat je langere tijd over hetzelfde onderwerp met je leerlingen leest, schrijft en praat.
4. Voor het werken met rijke thema's heb je een groot en gevarieerd aanbod nodig van goede kinderboeken en zakelijke teksten.
5. Leesmotivatie heeft geen invloed op het leesgedrag en op de leesvaardigheid van leerlingen.
6. De hoeveelheid kennis van een leerling over een bepaald onderwerp, is de beste voorspeller voor leesbegrip.
7. Het is belangrijk dat kinderen altijd teksten lezen op hun eigen niveau.
8. Niet alle leerlingen kunnen een rijke tekst aan.
9. Het is belangrijk dat kinderen actief aan de slag gaan met de gelezen teksten.
10. Begrip te lezen kan alleen worden geoefend en gemeten met behulp van informatieve teksten.

2. Bepaal met welke thema's jullie verder willen

Bekijk over welke stellingen jullie graag door willen praten. Welke stelling riep vragen op? Noteer de nummers. De stellingen kun je koppelen aan activiteiten en werkvormen. Benut onderstaande om te kijken met welke thema's jullie

verder willen gaan. Bekijk ter inspiratie ook de literatuursuggesties in het volgende hoofdstuk.

- Stelling 1 (waar): zie thema 9b
- Stelling 2 (niet waar): zie thema 3 en 9
- Stelling 3 (waar): zie thema 3, 7 en 8
- Stelling 4 (waar): zie thema 7
- Stelling 5 (niet waar): zie thema 4, 5, 8 en 9
- Stelling 6 (waar): zie thema 3, 6 en 7
- Stelling 7 (niet waar): zie thema 4, 5
- Stelling 8 (niet waar): zie thema 3 en 6
- Stelling 9 (waar): zie thema 3, 8
- Stelling 10 (niet waar): zie thema 3, 9



2 De leesscan: waar staan we als school?

Deze werkvorm geeft je team een beeld van waar jullie staan met het leesonderwijs op school. Door de Leesscan in te vullen, krijg je zicht op waar je school staat bij het realiseren van een effectieve leesaanpak. De Leesscan bestaat uit verschillende onderdelen: leesbeleid, motiverende leesomgeving, leesbevordering, effectieve leesdidactiek en monitoring en evaluatie.

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Laat de deelnemers (bij voorkeur het hele team) de [Leesscan](#) (Lezen in het primair onderwijs) invullen voorafgaand aan de sessie.

Bespreek de uitkomsten van de Leesscan

1. Inventariseer aan het begin van de sessie de verschillen en overeenkomsten tussen de ingevulde leesscans. Op welk onderdeel is iedereen het meest trots? Aan welk onderdeel willen de meeste collega's werken?
2. De Leesscan eindigt met de pagina 'Conclusies uit deze Leesscan'. Welke conclusies kunnen jullie trekken?
3. Kijkend naar jullie conclusies: waar willen jullie concreet aan werken, welke prioriteit(en) willen jullie stellen?

Aanvullende bronnen

Leesbeleid

- [Kenmerken van een effectief leesbeleidsplan](#) (Lezen in het primair onderwijs)

Motiverende leesomgeving

- [Zes bouwstenen van een kwalitatieve leesomgeving](#) (Iedereen Leest)
- Het deel 'De leesomgeving' uit [Leespraat](#) (Chambers, Biblion Uitgeverij 2012)

Leesmotivatie

- [Leesmotivatie bevorderen in het primair onderwijs](#) (Onderwijskennis)
- [Werken aan leesmotivatie](#) (Lezen in het primair onderwijs)

Effectieve leesdidactiek

- [Sleutels voor effectief begrijpend lezen](#) (Vlaamse Onderwijsraad)
- [Kenniscbundel De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#) (Stichting Lezen)
- [Leer ze lezen](#) (Didactief)

- [Werken aan tekstbegrip en kennis](#) (Lezen in het primair onderwijs)
- [Rijke thema's, boeken en teksten](#) (Lezen in het primair onderwijs)
- [Discussiefilm klassieke leesmethoden](#) (Leertijd.nl)
- [Webinar diep lezen](#) (Didactief)

Monitoring en evaluatie

- [De leesontwikkeling monitoren en evalueren](#) (Lezen in het primair onderwijs)
- [Grip op leesbegrip: Toetsen en evalueren van begrijpend luisteren en begrijpend lezen](#) (Mortel/Förrer, CPS 2013)



3 Een impuls aan je leesonderwijs

Met deze werkvorm bouw je samen kennis op over effectieve didactiek rondom begrijpend lezen. Wat zijn de kenmerken van effectief leesonderwijs?

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Digibord regelen waarop de deelnemers samen een video kunnen bekijken
- Vlak voor de sessie de [webinar Een impuls aan je leesonderwijs!](#) (SLO) klaarzetten op het scherm

1. Bekijk samen de webinar Een impuls aan je leesonderwijs!

De [webinar Een impuls aan je leesonderwijs!](#) gaat in op de vraag: Wat willen we met ons leesonderwijs? We willen graag dat leerlingen lezen met plezier en dat ze goede lezers worden. Maar hoe krijgen we daar zicht op en wat moeten we dan doen in onze didactiek?

2. Ga met elkaar in gesprek

Ga na het kijken van de webinar met elkaar in gesprek.

In het webinar worden drie mogelijkheden voor een impuls besproken. Welk van deze drie onderdelen spreekt jullie het meest aan?

- Zorg voor kennis over het onderwerp van de tekst.
- Zorg voor een rijk aanbod.
- Zorg dat leerlingen actief met de tekst aan de slag gaan.

Wat zouden jullie met dit onderdeel willen doen binnen jullie school? Wie en wat is daarvoor nodig? Noteer eerst zelf je gedachten. Denk hierbij aan waarom, wat, wie, wanneer, waar, welke en hoe. Wissel daarna uit.

Maak aan het einde van de sessie een concrete afspraak voor het vervolg.

Aanvullende bronnen

Kennis opbouwen

- [Werkvorm 7: Een thematische tekstcollectie](#)
- [Verdiepend lezen: Leerlingen begeleiden bij het begrijpend lezen van complexe teksten](#) (Mortel/Ballering, CPS 2022)

Rijk aanbod

- [Werkvorm 7: Een thematische tekstcollectie](#)
- [Rijke leesstof stimuleert: andere teksten maken je leesonderwijs betekenisvol](#) (SLO)

- [RijkeTeksten](#) (Taalunie)

Actieve verwerking

- [Werkvorm 8: Zorg voor een actieve verwerking](#)
- [De meervoudige kracht van schurende en naburige teksten](#) (Hogeschool KPZ)



4 Gluren bij de buren

Deze werkvorm geeft je inzicht in de aanpak van verschillende scholen. Hoe hebben de schoolteams de inzichten uit de effectieve leesdidactiek vertaald naar hun praktijk?

1.1 Voorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Digibord regelen waarop de deelnemers samen een video kunnen bekijken
- Vlak voor de sessie de [online meet up Effectief leesonderwijs: van weten naar doen!](#) (Kennistafel Effectief leesonderwijs) klaarzetten op het scherm. Let op: de presentatie begint bij minuut 54.14.

De [Kennistafel Effectief leesonderwijs](#) is ingesteld door de PO-Raad, de VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). De kennistafel heeft drie meet-ups georganiseerd over effectief begrijpend leesonderwijs in de praktijk: van weten naar doen. Bekijk ook eens hun [visiestuk](#).

1. Bekijk samen een praktijkvoorbeeld (video)

Een schoolbibliotheek vol hippe jeugdboeken. Gezellige leeshoekjes in de klassen. Leerlingen die elkaar boeken aanraden. En enthousiaste leerkrachten die zorgen dat alles op school lezen ademt. Dat is CKC Het Stroomdal in Zuidlaren. Het team stopte vijf jaar geleden met de methode voor begrijpend lezen, taal en spelling en gooide het leesonderwijs over een heel andere boeg. De leerkrachten wilden ander leesonderwijs. Maar hoe? En waar staan ze nu? In een [online meet up](#) vertellen ze welke stappen ze gezet hebben.

2. Ga met elkaar in gesprek

Leerkracht Inge Vermaas van BS Het Stroomdal zegt dat zowel kinderen als leerkrachten een aantal jaar geleden een hekel hadden aan de lessen begrijpend lezen op hun school. Daar wilde het team uiteraard graag verandering in aanbrengen. Ze vertelt in het webinar dat in overleg met de directie een leesspecialist de school is binnengehaald, die het team heeft geleerd wat nou echt effectief leesonderwijs is.

Noteer in groepjes op Post-its:

1. wat je aanspreekt (steekwoorden);
2. welke elementen je op korte termijn zou kunnen integreren in je onderwijs;

3. welke onderdelen op de middellange en lange termijn je zou kunnen integreren in je onderwijs;
4. wie en wat je daarvoor nodig hebt.

Suggestie: geef eerst steeds individueel antwoord op de vragen op verschillende Post-its en verzamel ze op grote vellen, waarop de hoofdvragen geschreven zijn. Ga daarna als team in gesprek en noteer actiepunten.

Aanvullende bronnen

De aanpak van CKC Het Stroomdal in Zuidlaren

- [Leerlingen én leerkrachten genieten nu echt van lezen: Rijk lesonderwijs leidt tot leesbegrip en leesplezier](#) (SLO)



5 Wat past bij jullie?

In deze werkvorm kom je te weten wat effectief leesonderwijs in de praktijk inhoudt en word je aangespoord om de inzichten te relateren aan je schoolpraktijk.

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Digibord regelen waarop de deelnemers samen een video kunnen bekijken
- [Schoolportretten](#) printen voor alle deelnemers
- Vlak voor de sessie de [introductievideo van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs](#) klaarzetten op het scherm

2. Bekijk samen de introductievideo van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs

Als je de elementen van effectief leesonderwijs toepast, kun je met jouw school het verschil maken. Je helpt leerlingen om teksten diepgaand te verwerken en om de leesmotivatie van leerlingen te vergroten. Bekijk de video van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs met onderzoeker Mirjam Snel en een delegatie van het team van BS Het Stroomdal en het Kandinsky College. In de introductievideo worden de volgende elementen genoemd:

- Leer leerlingen vloeiend lezen.
- Lees langer over hetzelfde onderwerp.
- Laat leerlingen doelgericht lezen met passende strategieën.
- Gebruik rijke en gevarieerde teksten.
- Laat leerlingen actief aan de slag gaan met wat ze gelezen hebben.
- Laat leerlingen hun eigen voorkeur ontdekken en volg de leesontwikkeling.

2. Aan de slag met schoolportretten

Sommige scholen zijn al actief bezig met hun leesonderwijs en hebben een vertaalslag gemaakt naar de eigen praktijk. De Taalraad van de Taalunie trok langs een aantal van die scholen om inspiratie op te doen voor hun [actieplan Effectief onderwijs in begrijpend lezen](#). In deze publicatie zijn korte portretjes van de volgende scholen opgenomen:

- Werken vanuit urgentiebesef – De Regenboog in Schijndel
- Werken met een taal-leesbeleid – Het Galjoen in Hoogezand

- Werken met kenmerken van effectieve didactiek – De Alan Turingschool in Amsterdam
- Werken aan leesmotivatie – Vrije Basisschool Heilige Familie uit Oudenburg

Ga met elkaar in gesprek

1. Welk portretje spreekt je het meest aan? Waarom is dat zo?
2. Schrijf nu zelf een klein portretje over jullie school. Denk niet na over vorm, maar focus op de inhoud. Probeer in een paar zinnen jullie leesonderwijs te typeren. Neem hier vijf minuten de tijd voor. Lees de teksten aan elkaar voor. Wat valt op? Waar zitten overeenkomsten en verschillen?
3. Schrijf nu zelf een toekomstig portretje over jullie school. Denk niet na over de vorm, maar focus op de inhoud. Probeer in een paar zinnen jullie leesonderwijs over vijf jaar te typeren. Voer weer het gesprek.
4. Maak een concrete afspraak: op welke elementen van effectief leesonderwijs willen jullie inzetten? Kijk nog eens terug naar de elementen uit het introductiefilmpje.
5. Noteer naar aanleiding van het filmpje voor jezelf:
 - drie dingen die je hebt geleerd;
 - twee vragen waar je graag een antwoord op krijgt;
 - één ding dat je al wist.
6. Bespreek met elkaar de antwoorden en noteer drie actiepunten.

Aanvullende bronnen

Volledig verhaal van de scholen

- [Effectief leesonderwijs geven. Hoe doe je dat?](#) (Taalunie)



6 Op weg naar een doorlopende leerlijn lezen

Deze werkvorm geeft je inzicht in welke factoren een rol spelen in de leesontwikkeling.

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Reserveer twee lokalen en deel het schoolteam in twee groepen in: leerkrachten groep 1 en 2 in een groep en leerkrachten groep 3 tot en met 8 in een groep.
- Vraag deelnemers om voorafgaand aan de sessie de [publicatie De doorgaande leeslijn: De leesontwikkeling van 0-20](#) (Stichting Lezen) te lezen:
 1. Leerkrachten groep 1-2: lees hoofdstuk 1 en 2
 2. Leerkrachten groep 3-8: lees hoofdstuk 1 en 3

In de publicatie De doorgaande leeslijn: De leesontwikkeling van 0-20 jaar beschrijft Stichting Lezen wat er op basis van wetenschappelijke inzichten bekend is over de leesontwikkeling van kinderen en jongeren. Welke factoren remmen en welke factoren stimuleren deze ontwikkeling? Deze doorgaande leeslijn is het fundament voor een effectieve aanpak om kinderen en jongeren te laten uitgroeien tot gemotiveerde, leesvaardige en literair competente volwassenen.

Ga met elkaar in gesprek

Voer het gesprek naar aanleiding van de gelezen hoofdstukken aan de hand van de volgende vragen:

- Zijn er factoren die nieuw voor je zijn, of waar je nooit eerder bij stil hebt gestaan? Zet ze voor jezelf op een rijtje.
- Met welke factoren zou je aan de slag willen gaan? Geef deze factoren een vinkje.

Wissel dit uit met je collega's en verwerk samen de factoren tot een afsprakenlijstje.

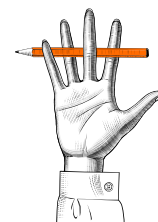
Aanvullende bronnen

Doorlopende leerlijnen

- [Inhoudslijnen Nederlands](#) (SLO)

Afspraken over het leesbeleid op school

- [Leesbeleidsplan](#) (Lezen in het primair onderwijs)



7 Een thematische tekstcollectie

Met deze werkvorm ontdek je hoe je vanuit één tekst tot een thematische tekstcollectie kunt komen.

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Bekijk ter inspiratie een klein stukje uit de [webinar Een impuls aan je leesonderwijs!](#) (SLO), vanaf minuut 11 tot minuut 13.10
- Maak een afspraak met je duopartner of de leerkrachten die les geven aan dezelfde groep

Maak inzichtelijk welke boeken jullie op de thematafel willen

Uit onderzoek naar effectief begripkend leesonderwijs blijkt dat het belangrijk is om langere tijd te lezen over hetzelfde thema. Denk bijvoorbeeld aan een rijk thema waar veel concepten en begrippen aan verbonden kunnen worden. Lees eventueel ter inspiratie de [handleiding Focus op begrip](#) (Smits/Van Koeven, Windesheim Lectoraat). Ook zijn goede (voorlees)boeken en een brede verzameling aan teksten (zakelijke teksten, informatieve teksten, jeugdliteratuur, podcasts, poëzie, websites etc.) belangrijk. Daarmee kan de kennis van leerlingen zich verder uitbreiden en wordt er gewerkt aan diepe woordkennis van leerlingen.

Bekijk [Rijke teksten in de praktijk](#) (tijdschrift MeerTaal) en laat je inspireren. Maak daarna zelf of als team ook zo'n soort poster en verwerk daarin alle boeken die je op jullie thematafel zou leggen.

1. Kijk welk thema in je zaakvakmethode binnenkort aan de orde is dat geschikt is voor deze aanpak.
2. Zoek een goede rijke tekst die past bij dit thema, waarvan je wilt dat leerlingen die aan het eind van het thema kunnen begrijpen, maar waarvoor ze eerst gezamenlijke kennis moeten opbouwen. Eigenlijk is dit dus de kerntekst waar naartoe gewerkt wordt met filmpjes, teksten en boeken.
3. Bedenk hoe je met de leerlingen kennis wilt opbouwen richting deze tekst. Denk aan:
 - een geschikt filmpje van het Jeugdjournaal of Willem Wever;
 - een tekst van informatieve jeugdboekenschrijvers als Arend van Dam, Jan Paul Schutten en Marc ter Horst;
 - een nieuwsbegriptekst uit je archief.
4. Zoek jeugdliteratuur die bij het thema past. Welk boek ga je voorlezen? Welke boeken komen op de thematafel? Breng variatie aan in

tekstsoorten en genres: non-fictie, literatuur, strips. De leesconsulent van jullie school kan je hierbij helpen.

5. Gebruik een of meer van de volgende websites:

www.boekenzoeker.org

www.jeugdbibliotheek.nl

www.leesbevorderingindeklas.nl

www.rijketeksten.org

<https://slimme-teksten.nl/>

Aanvullende bronnen

Thematische tekstcollecties

- [Kinderboeken voor wereldoriëntatie](#) (Leesbevordering in de klas)
- [Themaplein](#) – website met themacollecties, betaald (Schoolsupport)
- [Klassenteksten](#) – website met tekstcollecties, betaald (De Activiteit)
- [Diaplus Tekstenlab](#) – methodiek BL met tekstcollecties, betaald (Diataal)

Inzicht in tekstcollecties

- [Thematisch onderwijs](#) (Meesterlezer: Martin Bootsma)
- [Focus op begrip: een handleiding in ontwikkeling](#) (Smits/Van Koeven, Windesheim Lectoraat)



8 Zorg voor een actieve verwerking

Met deze werkvorm krijg je ideeën over en inzicht in hoe je je leerlingen op een betekenisvolle manier actief aan de slag laat gaan met gelezen teksten.

Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Bekijk ter inspiratie een kort stukje uit de [webinar Een impuls aan je lesonderwijs!](#) Vanaf minuut 13.08 tot en met minuut 14.48

1. Hoe pak jij het aan?

- Zijn jouw leerlingen actief betrokken bij de leesles?
- Wat doe jij en wat doen zij?
- Hoe ga je met je leerlingen in gesprek over de betekenis van de tekst?
- Ga je in op de betekenis van moeilijke woorden, of ga je echt in gesprek over de inhoud van de tekst?
- Laat je je leerlingen ook schrijven naar aanleiding van de leestekst? Zo ja, welke opdrachten geef je en in hoeverre begeleid je je leerlingen daarbij? Lig de nadruk op het product of op het proces? (Zie het fasenmodel schrijfonderwijs, bijvoorbeeld in de [Leerlijn schrijven met peer response en instructie in genrekennis](#) (SLO)).
- Blik terug op je laatste leesles. Hoe heb je leerlingen actief aan de slag gezet met de tekst?

2. Bedenk opdrachten voor verdere versterking van de kennisopbouw

1. Kies een tekst uit de methode 'Nieuwsbegrip' van de CED-groep of selecteer een tekst uit de gratis beschikbare teksten (bijvoorbeeld via [RijkeTeksten](#) van de Taalunie) die past bij het taalthema en/of zaakvakthema op jullie school.
2. Bedenk passende spreekopdrachten voor jouw leerlingen. Doe inspiratie op voor gesprekken rondom literaire teksten door de door Iselinge Hogeschool ontwikkelde [e-magazine over literaire competentie en literaire leesgesprekken](#) te lezen.
3. Bedenk passende schrijfopdrachten voor je leerlingen. Doe inspiratie op voor creatieve schrijfopdrachten in de publicatie [Kwestie van Lezen deel 13 Lezen en creatief schrijven combineren](#) (Stichting Lezen).
4. Maak een schrijfkader dat past bij een gelezen informatieve tekst, zie format en voorbeeld hieronder.
5. Bedenk hierbij een passende grafische weergave (een sleutelschema), die de leerlingen kunnen gebruiken. Denk aan: een venndiagram, een woordweb, een tijdbalk, een boomdiagram of een cyclus.

Format en voorbeeld schrijfkader

Format

- Hoewel ik wist dat ...
- heb ik een aantal nieuwe feiten geleerd ...
- Ik heb geleerd dat ...
- Ik heb bovendien geleerd dat ...
- Daarnaast heb ik geleerd dat ...
- Echter, het meest interessante feit dat ik heb geleerd is ...

Voorbeeld

Hoe barst een vulkaan uit?

- Het begint met ... (vloeibare steen)
- Daarna ... (lava stroomt eruit)
- Daarna ... (lava vernietigt planten)
- En ook ... (asregen)
- En ook ... (stenen en puin)
- Waar ... (Japan)
- Gevolgen ...
- Voordelen ...

Aanvullende bronnen

Het effect van gesprekken over boeken

- [Maar als je erover nadenkt...](#) (Stichting Lezen)

De relatie tussen lezen en schrijven

- Hoofdstuk 2 'Van lezen ga je beter schrijven', pagina 127 tot en met 130 van [Leer ze lezen](#) (Didactief)
- [Video Geïntegreerd taalonderwijs maakt de taalles leuk en effectief](#) (Leraar24)

Actief aan de gang met het gelezene

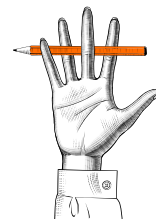
- Hoofdstuk 4 'Breek de tekst open met vragen', pagina 87 tot en met 91 van [Leer ze lezen](#) (Didactief)

9 Bouwspecifiek lezen

Er zijn momenten in de leesontwikkeling die extra aandacht vragen, bijvoorbeeld omdat daar de basis wordt gelegd, of omdat het risico groot is dat kinderen of jongeren hun motivatie om te lezen kwijtraken. Op deze sleutelmomenten is andere aandacht of extra inzet nodig.

Groep 1-2: Interactief voorlezen en modellen

Met deze werkvorm doe je ervaring op met verschillende voorleesmethodieken om de luistervaardigheid te stimuleren.



Vorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Digibord regelen waarop de deelnemers samen een video kunnen bekijken
- Twee sessies inplannen: voorbereidingbijeenkomst en een week later reflectiebijeenkomst
- Laat alle deelnemers een prentenboek (dat past binnen hun onderwijs op dit moment) meenemen
- Deelnemers vragen om voorafgaand aan de sessie de [Fiche Voorlezen](#) (KU Leuven) te lezen.
- Vlak voor de sessie [video Interactief voorlezen - goede vragen stellen](#) (Centrum voor Taal & Onderwijs) klaarzetten.

1. Samen voorbereiden

De fiche Voorlezen wordt er aan het begin van de sessie bijgepakt. Iedereen schrijft voor zichzelf het volgende op:

- drie dingen die je hebt geleerd;
- twee vragen waar je graag een antwoord op krijgt;
- één ding dat je al wist.

Daarna bekijken de deelnemers samen de [video Interactief voorlezen - goede vragen stellen](#) en noteer je de soort vragen die gesteld worden. Wat valt je op? Wat nemen jullie hier uit mee?

Het is nu tijd om je prentenboek voor te bereiden dat past binnen je onderwijs op dit moment (sluit aan bij het huidige thema). Welke vragen stel je aan de klas? Wat ga je modellen?

Na deze sessie gaan jullie aan de slag in de klas.

2. Aan de slag in de praktijk

1. Lees het gekozen prentenboek een keer voor aan de hele klas, zonder onderbrekingen.
2. Lees hetzelfde verhaal vervolgens nogmaals voor aan de hele groep, waarbij je af en toe modelt (hardop denkend voordoet) welke verbanden je ziet in de tekst.
3. Lees het boek ten slotte voor de derde maal voor, maar nu aan een kleine groep, volgens de principes van interactief voorlezen.

Stappen interactief voorlezen

- Introduceer het verhaal. Bekijk met z'n allen de kaft en de illustraties van het boek. Laat vervolgens de leerlingen voorspellen waar het verhaal over gaat. Vraag bijvoorbeeld over wie het verhaal gaat, waar het verhaal zich afspeelt of wat er gebeurt in het verhaal.
- Lees het verhaal voor. Stel tussendoor vragen over het verhaal en leg begrippen uit.
- Bespreek het verhaal na afloop. Vraag leerlingen of hun voorspelling klopte en laat ze vertellen over hoe het verhaal begon, wat het probleem was, welke oplossing er was voor het probleem en hoe het verhaal afliep.

3. Reflecteren met collega's

Tijdens de reflectiebijeenkomst bespreek je met je collega's je ervaringen: wat ging goed? Wat liep stroef? Geef elkaar tips en wissel prentenboeken uit.

Groep 3-4: Vloeiend leren lezen

Met deze werkvorm ontdek je hoe je een impuls kunt geven aan het technisch leesonderwijs in jouw groep 3 (of 4).



Vorbereiding

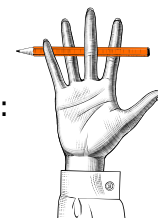
- Duur werkvorm: 60 minuten
- Deelnemers vragen om voorafgaand aan de sessie de [Vloeiend lezen](#) (Lezen in het primair onderwijs) door te nemen

Samen aan de slag

1. Reflecteer eerst zelf en vervolgens samen op de vragen 'Wat gaat er goed in ons leesonderwijs in groep 3-4' (waar zijn we trots op) en 'Wat kan er beter?' (waar loop je tegenaan).
2. Maak een prioriteitenlijstje van punten waar jullie tegenaan lopen. Bespreek en zoek samen op de site Lezeninhetpo.nl naar oplossingen.
3. Maak een concreet stappenplan om een punt aan te pakken: welke elementen zijn op korte termijn haalbaar en wat is de stip op de horizon?

Groep 5 -8: Thematisch lezen met CORI

In deze werkvorm zoom je in op een van de aanpakken om thematisch te lezen: de CORI-aanpak. In deze aanpak gaan leesinstructie en leesmotivatie hand in



hand. Je leert de kenmerken van deze aanpak kennen en oefent ermee in de praktijk.

Voorbereiding

- Duur werkvorm: 60 minuten
- Digibord regelen waarop de deelnemers samen een video kunnen bekijken
- 2 sessies inplannen: een week na de eerste bijeenkomst de reflectiebijeenkomst laten plaatsvinden
- Deelnemers vragen om voorafgaand aan de sessie hoofdstuk 17 'Thematisch leesonderwijs motiveert' uit de [kennisbundel Leer ze lezen](#) (Didactief) door te nemen
- Vlak voor de sessie [video Engaging Nonfiction Readers](#) klaarzetten

1. Met elkaar in gesprek

Bespreek samen het gelezen hoofdstuk over thematisch leesonderwijs. Wat heeft je verrast? Wat spreekt je aan?

Daarna bekijk je samen de video Engaging Nonfiction Readers. Hoe zie je de principes van CORI-lezen terug in deze opname? Bespreek met elkaar wat jullie aanspreekt en wat niet.

2. Aan de slag in de praktijk

Bedenk op welk (zaakvak)thema je bezig wilt met de CORI-aanpak. Welke elementen kun je toevoegen aan je zaakvakles om er een thematische leesles van te maken? Probeer de les uit in je klas. Noteer voor jezelf wat goed ging en waar je tegenaan liep.

3. Reflecteren met collega's

Bespreek tijdens de reflectiebijeenkomst jullie ervaringen en deel good practices.

Aanvullende bronnen

Groep 1-2

Geletterdheid in de kleutergroep

- [Geletterdheid in de kleutergroep](#) (Lezen in het primair onderwijs)
- [Begrijpend luisteren voor kleuters](#) (Inge de Vries)
- [Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen](#) (JSW)
- Hoofdstuk 1 'Kleuters proeven letters' in [Leer ze lezen](#) (Didactief)

Ouderbetrokkenheid

- Hoofdstuk 2 'Niet elk kind wordt voorgelezen' in [Leer ze lezen](#) (Didactief)
- Hoofdstuk 3 'Laat ouders in hun waarde' in [Leer ze lezen](#) (Didactief)

Groep 3-4

Vloeiend lezen

- [Kwaliteitskaart vloeiend lezen](#) (School aan zet)
- [Beter begrip door vloeiend lezen](#) (Karin van de Mortel)
- Hoofdstuk 5 tm 8 (deel II) uit [Leer ze lezen](#) (Didactief)
- [Technisch lezen in een doorlopende leerlijn](#) (Eskens, uitgeverij Pica)

Technisch lezen zonder methode

- [Technisch lezen zonder methode, hoe doe je dat?](#) (Klas van juf Linda)
- [Geletterdheid en schoolsucces](#) (Smits/Van Koeven, Windesheim Lectoraat)

Groep 5-8

CORI-lezen

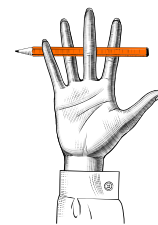
- [Praktijkaart: CORI](#) (EducationLab)

Inzicht krijgen in kennis in relatie tot tekstbegrip

- [Werken aan tekstbegrip en kennis \(Lezen in het primair onderwijs\)](#)

Relatie leesmotivatie en leesvaardigheid

- [Investeer in plezier én didactiek](#) (Didactief)
- [Leesmotivatie bevorderen in het primair onderwijs](#) (Onderwijskennis)



10 Uitgewerkt lesidee: 'De boze wolf vertelt'

In deze werkvorm verzorg je een kant-en-klare les over Roodkapje. Je ervaart wat betekenisvol leesonderwijs inhoudt in de praktijk. Het doel van deze les voor de leerlingen is leren nadenken over de tekststructuur. Voor jou is het doel reflecteren op deze aanpak van een leesles. Deze werkvorm is geschikt voor leerlingen vanaf groep 5 en voorwaarde is dat de leerlingen bekend zijn met de inhoud van het (traditionele) sprookje Roodkapje van de gebroeders Grimm.

Vorbereiding

- Spreek samen met een collega af dat jullie deze les gaan verzorgen
- Print de [tekst 'De boze wolf vertelt'](#) voor je klas en knip de tekst in stukken (per alinea)

1. Aan de slag

1. Verdeel de alinea's over de leerlingen. Geef iedere leerling een strookje met een alinea of maak duo's en geef ieder duo een alinea.
2. Geef vijf minuten voorbereidingstijd, zodat alle leerlingen hun alinea voor zichzelf kunnen lezen.
3. Lees nu klassikaal de tekst. Degene met de titel erbij begint, daarna leiden kinderen al luisterend af wanneer hun alinea in het verhaal past.
4. Praat over dit bewerkte sprookje met je leerlingen, bijvoorbeeld aan de hand van de volgende vragen:
 - Roodkapje is een sprookje. Wat zijn de kenmerken van een sprookje?
 - Is dit ook een sprookje? Waarom wel/niet?
 - Vanuit welk perspectief wordt dit verhaal verteld?
 - Vanuit welk perspectief wordt het oorspronkelijke sprookje verteld?
 - Wat zijn de overeenkomsten tussen de twee verhalen?
 - Wat zijn de verschillen tussen de twee verhalen?
 - Heb je zelf al eens iets meegemaakt zoals de wolf in dit verhaal?

2. Ervaringen delen met een collega

Plan een gesprek met je collega die dezelfde les heeft gegeven. Bespreek samen jullie ervaringen. Wat leverde deze aanpak op? Waar liep je tegenaan?



Als landelijk expertisecentrum voor het curriculum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.



Bezoekadres
Stationsplein 15
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [company/slo](https://company.slo.nl)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)